

VÝUKOVÉ CENTRUM PRO DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ KNIHOVNÍKŮ V ČESKÉ REPUBLICE - PO ROCE

Jitka Manová, Ústřední knihovna Fakulty sociálních studií MU v Brně

Vzdělávání v moderní společnosti

Rozvoj informačních technologií probíhá stále neuvěřitelným tempem a vytváří prostředí permanentních změn. Pro odborníky všech profesních skupin se stalo nutností sledovat a srovnávat současný stav v ČR s vývojem ve vyspělejších zemích, zejména v evropském rozměru. Vždyť mnohými problémy, které jsou pro nás dnes aktuální, se již naši profesní kolegové zabývali! Není snad prozíravé se z výsledků přinejmenším poučit? Sledujeme bezesporu společné cíle. Shodujeme se na tom, že celoživotního učení je jednou z odpovědí na řešení globálních světových problémů.

Před rokem jsme si na stejném fóru kladli celou řadu otázek. Jaká je situace dnes? Poskytuje současný vzdělávací systém dostatečné předpoklady pro rozvoj lidských zdrojů? Závěry vyplývající z mnoha výzkumů a studií, které máme nyní konečně k dispozici jen potvrzují naše obavy. Vážným problémem v ČR stále zůstává postavení dalšího vzdělávání, i když je v nových společenských nárocích zcela určitě klíčem, potřebným k překonávání kvalifikačních problémů.

Klíčové dovednostmi, o nichž se nejen píše v souvislosti s informačním věkem, ale které se při každodenní práci od informačních pracovníků očekávají, např. adaptibilita, komunikační schopnosti, kreativita, týmový duch, jazykové znalosti apod., se nesmí stát pro některé pracovníky strašákem! Jak proškolit velké množství knihovníků, aniž by se odvážní aktivní jedinci nesnažili současně o totéž v každé knihovně? Jak se systémověji zapojit do nikdy nekončícího procesu vzdělávání s tolika překážkami? Odpověď společně hledaly odvážné řešitelky projektu Výukové centrum pro další vzdělávání knihovníků v ČR PhDr. Pavla Kánská a RNDr. Dana Lošťáková za významné pomoci konzorcia MOLIN.

Díky nesmírné touze a úsilí neutěšený stav změnit, posunout řešitelné problémy o krůček dál, se rozběhnutím projektu mnohé podařilo. A co se nepodařilo? Věříme, že schválené i připravované státní programy umožní učinit další významné kroky. Totiž známá zkušenost, že vysoká úroveň vzdělanosti významně podporuje ekonomický růst země zůstává v podmínkách ekonomických potíží stálou výzvou pro politiky a nás všechny.

Trocha historie nikoho nezabije aneb jak to všechno začalo:

Vznik Výukového centra

V ČR neexistovalo jednotné centrum pro další vzdělávání knihovníků, které by řešilo koordinaci všech vzdělávacích akcí. Jednotlivé typy knihoven ve snaze situaci řešit, samostatně organizují školení, semináře a kurzy. Vstříc této naléhavé potřebě celoživotního vzdělávání knihovníků (Life-Long Learning for Librarians) vyšlo konzorcium MOLIN (Moravian Library Information Network. Rozhodlo na svém zasedání v červnu 1999 podporovat snahy o vytvoření **Výukového centra MOLIN pro další vzdělávání knihovníků.**

Výukové centrum MOLIN pro další vzdělávání knihovníků

Přípravou centra byla pověřena PhDr. Pavla Kánská z Masarykovy univerzity v Brně a RNDr. Dana Lošťáková z Univerzity Palackého v Olomouci. V září 1999 byl předán OSI/NLP projekt Training Center for Continuing Education for Librarians in the Czech Republic. Projekt byl nadací OSI/NLP přijat. V prosinci 1999 poskytnuta finanční podpora na činnost centra pro rok 2000.

Projekt počítal s počtem cca 4000 profesionálních knihovníků v ČR. Snahou bylo proškolit asi 1/4 knihovníků ročně. Během tříletého projektu měla asi 100 lektorů proškolit 3566 zájemců, tj. ročně asi 1200 knihovníků všech typů knihoven. Výukové centrum by mělo integrovat a koordinovat vzdělávací aktivity českých knihovníků. Proškolit zejména aktuální témata: sociální komunikace v knihovnách, nácvik asertivního chování, seznámení s legislativou a praxí knihoven EU, anglická konverzace pro pracovníky ve službách apod. Podobná nabídka školení pro knihovníky zatím až na malé výjimky chyběla.

První pokusy virtuální podoby výukového centra se objevily v září 1999 na webovských stránkách Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Od ledna 2000 navrhla jejich profesionální podobu RNDr. Dana Lošťáková na Univerzitě Palackého v Olomouci.

V současnosti provádí Informační centrum univerzity pravidelnou aktualizací dat (<http://www.molin.upol.cz>).

Cíle Výukového centra

- integrace a sjednocení všech mimoškolních vzdělávacích aktivit českých knihovníků včetně koordinace celoživotního vzdělávání knihovníků všech typů knihoven v České republice
- zlepšení znalostí a přístupu k informacím o vzdělávání pro co nejširší okruh knihovníků ČR majících zájem o další vzdělávání
- zvýšení kvality a zajištění flexibility knihovních služeb a přizpůsobení českých knihoven podmínkám evropských knihoven

- zaměření vzdělávacích knihovnických kurzů především na služby veřejnosti a podpora anglické konverzace vedoucí k postupnému řešení jazykové bariéry ve službách zahraničním uživatelům
- nový systém hodnocení vycházející z týmového řešení úkolů, písemných testů, závěrečných ústních zkoušek a nového typu vysvědčení
- distanční vzdělávání především pro zahraniční účastníky organizováním mezinárodních seminářů, konferencí, workshopů nebo jiných společných akcí zaměřených na speciální problémy dalšího vzdělávání knihovníků.

Organizační struktura

O nelehký úkol, vytvořit efektivní systém spolupráce mezi regionálními vzdělávacími centry České republiky v Praze, Brně, Ostravě, Olomouci, Plzni, Hradci Králové, Českých Budějovicích a Liberci, se dobrovolně pokusily od září 1999 profesionální knihovnice specializující se na vzdělávání v těchto regionech.

Koordinátoři 8 regionálních center

Těchto 8 „statečných“ spolupracuje s mnoha různými institucemi v regionu, kontaktuje kvalitní lektory z různých oborů a předává aktuální nabídku kurzů a školení na webovské stránky centra. Praha, Brno a Olomouc má již zapojené 2 knihovnice z hlavních knihoven regionu, které plní náročné úkoly i v řídicím výboru. Další zájemci o zapojení do aktivit centra v jednotlivých regionech jsou postupně vyzváni kontaktovat níže uvedené kolegy:

- 1. Praha** Zdena Kloučková, Státní technická knihovna Praha
Z.Klouckova@stk.cz, tel: +420-2-21663478
- 2. Brno** Jitka Manová, Masarykova univerzita Brno
manova@fss.muni.cz, tel: + 420-5-41615138
- 3. Ostrava** Milena Slaninová, Státní vědecká knihovna Ostrava
slaninova@svkos.cz, tel: + 420-69-6118812
- 4. Olomouc** Hana Študentová, Státní vědecká knihovna Olomouc
hata@office.svkol.cz, tel: + 420-68-5227262
- 5. Plzeň** Miloslava Faitová, Západočeská univerzita Plzeň
faitova@uk.zcu.cz, tel: +420-19-7421420,
- 6. Hradec Králové**
Vlasta Hamplová, Státní vědecká knihovna Hradec Králové
hamplova@svkhk.cz, tel: +420-49-5514525
- 7. České Budějovice**
Zuzana Hájková, Státní vědecká knihovna České Budějovice
hajkova@cbvk.cz, tel: +420-38-57561
- 8. Liberec** Petr Chvojka, Státní vědecká knihovna Liberec
chvojka@svkli.cz, tel: +420-48-2710212

Jaká je aktuální situace dnes?

Řídící výbor má nyní 6 členů:

Autor a koordinátor projektu

Pavla Kánská, MU Brno

kanska@phil.muni.cz,

tel:+420-5-41121315

Integrace a elektronické propojení

Dana Lošťáková, UP Olomouc

lostakov@risc.upol.cz,

tel: + 420-68-5631702

Ekonomické záležitosti

Hana Študentová, SVK Olomouc

Statistika a závěrečné testy

Jana Nejezchlebová, MZK Brno

Příprava projektu EU na rok 2001

Rostislav Hladký, UP Olomouc

Výzkum a legislativní záležitosti

Zlata Houšková, NK Praha

Územněsprávní reforma se 14 kraji ČR se stala základem k dnešnímu rozšíření ze současných 8 na 14 současných regionálních center. Jedinou podmínkou účasti na projektu jsou aktivní a ochotní odborníci, kteří pomohou rozvíjet aktivity centra v 6 dalších regionech:

9. Ústí nad Labem

Aleš Brožek, SVK Ústí nad Labem

brozeka@svkul.cz, tel:+420-047-5200045

10. Karlovy Vary

Eva Žáková, Muzea a knihovny okresu

Karlovy Vary, odbor knihoven

eva zakova ok@kvary.cz,

tel: +420-17-3228348

11. Havlíčkův Brod

Ivana Štrossová, OK Havlíčkův Brod

strossova@okhb.cz,

tel.: +420-5-451-23353

12. Zlín

Eva Peprníčková, Knihovna Františka

Bartoše Zlín

friedlova@kfbz.cz, tel:+420-067-37117

13. Pardubice

Petr Kárník, OK Pardubice

d.boskova@knihovna-pardubice.cz,

tel.:+420-040-6531241

14. Kladno

Poradní výbor

Poradní výbor centra tvoří 4 zástupci klíčových institucí pro rozvoj dalšího vzdělávání knihovníků v ČR a 3 zahraniční experti:

MOLIN: Rostislav Hladký, Univerzita Palackého Olomouc (napojení na EU)

STK: Martin Svoboda, Státní technická knihovna Praha (napojení na SIP ve vzdělávání)

NKP: Vít Richter, Národní knihovna Praha (napojení na Veřejné inf. služby knihoven)

FF UK: Jiří Cejpek, Univerzita Karlova Praha (napojení na VŠ vzdělávání knihovníků)

Andrew Lass, Mount Holyoke College, USA

Susan Perry, Mount Holyoke College, USA

Sylva Šimsová, Library Systems Consultant, London

Aktuální úkoly Výukového centra:

- zmapování situace v oblasti vzdělávání v oboru v České republice
- koordinace vzdělávacích aktivit a navazování kontaktů s potencionálními partnerskými institucemi a organizacemi
- postupné vytvoření standardů kurzů a systému odborné certifikace jejich obsahu ve spolupráci s profesními organizacemi
- tvorba a údržba webovské stránky centra v české a anglické verzi
- vytváření širokého okruhu kvalifikovaných lektorů pro nejrůznější typy vzdělávacích akcí a budování databáze kontaktů
- zpracování koncepce celoživotního vzdělávání (Long Life Learning) knihovníků v ČR

Mezinárodní seminář a distanční vzdělávání

Mimořádným cílem výukového centra je příprava distančního vzdělávání prostřednictvím mezinárodních seminářů, konferencí a workshopů zaměřených na speciální problémy vzdělávání knihovníků. Plné texty příspěvků a pracovních materiálů ze seminářů plánujeme za souhlasu lektorů zveřejňovat na webovských stránkách centra nebo vydávat v tištěné podobě formou sborníků. První mezinárodní akcí centra, která se konala na jaře 28. května – 1. června 2000 v Luhačovicích, byl knihovnický seminář CASLIN 2000. Program byl věnován otázkám vzdělávání knihovníků. Základní informace ze semináře zpracovala a zpřístupnila Mgr. Zuzana Řepišová na webovských stránkách Ústavu výpočetní techniky Masarykovy univerzity na adrese: <http://www.ics.muni.cz/caslin2000>

Pro ty, kteří neměli možnost se přímo zúčastnit uvádím alespoň základní fakta:

Organizační výbor tvořili členové konsorcia MOLIN a CASLIN:

Pavla Kánská, Masarykova univerzita Brno

Zuzana Řepišová, Masarykova univerzita Brno

Dana Lošťáková, Palackého univerzita Olomouc

Věra Jelínková, Moravská zemská knihovna Brno

Hana Študentová, Státní vědecká knihovna Olomouc

Gabriela Krčmařová, Národní knihovna Praha

Susan Perry, Mount Holyoke College, USA

Program semináře pro 60 knihovníků (40 z ČR a 20 ze SR) byl rozdělen do 2 bloků přednášek, prezentací a workshopů a uzavřen diskusí u kulatého stolu, tzv. Akvária.

Moderátoři Martin Svoboda a Zuzana Řepišová svým citlivým vedením Akvária umožnili zúčastněným nejen poodhalit úskalí vzdělávání knihovníků, ale hledat pro budoucnost nová vhodná řešení.

Přednášející a témata jednotlivých bloků semináře:

školní vzdělávání

Karen Drabenstott: School of Inform., Univ. of Michigan, USA

Změna školního kurikula reflektující dnešní potřeby

(Současná praxe vzdělávání knihovníků)

Sylva Šimsová: Library Systems Consultant, London

Myšlenka odborného rozvoje pracovníků v informačních profesích v Británii

Jiří Cejpek: Univerzita Karlova Praha

Knihovnictví v širších souvislostech - vzdělání a povolání

Jela Steinerová: Komenského univerzita Bratislava

Organizacia poznania a informačná veda

Jana Slámová: Vyšší odborná škola informačních studií v Brně

Jan Machytka: Vyšší odborná škola informačních studií v Praze

další vzdělávání

Milena Tetřevová (SR): Kontinualne vzdelavanie pracovníkov kniznic na Slovensku: Projekt PROLIB a pilotne kurzy distancneho vzdelavania.

Pavla Kánská - Dana Lošťáková: Výukové centrum pro další vzdělávání knihovníků v ČR

Zlata Houšková – Vít Richter: Vzdělanostní, věková a mzdová situace v českých knihovnách

Darina Kožuchová: Vývoj, metodologia a priebeh vyuky manažerského kurzu „Zmeny v knižniciach a potreba riadenia zmien,, v rámci projektu ProLIB z pohľadu autora príručky a lektora kurzu.

Sborník přednesených příspěvků bude k dispozici v tištěné i v elektronické podobě dostupný na webovských stránkách. Centrum počítá ve svých plánech s přípravou dalších pracovních seminářů.

Postřehy z realizace školení a kurzů centra

První zkušenosti s realizací projektu v prvním čtvrtletí roku 2000 již publikovala Pavla Kánská v časopise Národní knihovna, 2-3, s. 99-102 a ve Čtenáři, 6, s.170-175.

Potvrdilo se, že když se podaří aktivní spolupráce koordinátora, lektorů a frekventantů dojde ke zvyšování kvality výběru a samotné náplně vzdělávacích programů a kurzů. Podle zkušeností z úspěšného tříměsíčního pilotního kurzu „Angličtina pro knihovníky“, který kombinoval výuku běžné angličtiny pro pokročilé s konverzačními okruhy zaměřenými na knihovnické prostředí a odbornou terminologii, umožňuje volba vhodného způsobu hodnocení určení přínosů programu. Vede k identifikaci jeho silných a slabých stránek, umožňuje použít

úspěšný program k posílení důvěry ve smysl a hodnotu programu. Kvalitu kurzu podporuje podle našich zkušeností provedení testu na začátku a po ukončení. Testy jsou užitečné i z jiných důvodů než dosažení plánovaných výsledků ve výuce. Ukončení kurzu zkouškou zvyšuje motivaci školeného látku zvládnout. Informace, které koordinátorovi a lektorům poskytují frekventanti kurzu mají velkou hodnotu. Školitel může být upozorněn na nové překážky s nimiž nepočítal a operativně metody změnit.

Nezbývá mi než potvrdit slova ze zmíněného článku autorky projektu: „... je těžké rozjíždět projekt zahrnující vzdělávání knihovníků všech typů knihoven v republice. Nedaří se najít další odborníky ochotné přidat ke své práci ještě koordinaci vzdělávacích aktivit a jejich napojení na výukové centrum. Dnes už víme, že splnění našich cílů a plánů nezáleží jen na nás, ale na zapojení dalších kolegů, kteří nejsou spokojeni se současným stavem celoživotního vzdělávání knihovníků a chtějí něco ve svém okolí udělat k jeho zlepšení“.

Aby knihovníci mohli uskutečňovat své nové poslání a naplňovat očekávání uživatelů musí být osobnostmi schopnými a vzdělanými. Pokud jde o perspektivu knihovnické profese a přiměřenost kvalifikace v nových podmínkách? Čeká nás budoucnost ve znamení flexibility. Abychom obstáli ve vysokých nárocích na naše schopnosti musíme počítat ze školeními, kurzy a také s naší aktivní účastí na vzdělávacích programech pro uživatele. Využijme všech příležitostí v rámci programů celoživotního vzdělávání! Projekt Výukového centra pro další vzdělávání knihovníků v ČR je jedním z významných kroků do učící se společnosti 21. století.